

Energiföretagens förslag till utredningsdirektiv – Systemansvaret och stamnätsutvecklingen

Sammanfattning

Elmarknaden står inför stora förändringar. Infrastrukturen måste i framtiden kunna hantera avsevärt större volymer el vilket innebär att elnät och elnätskapaciteten i mycket högt tempo måste byggas ut. Ett kraftsystem innehållandes kraftproduktion med större inslag av variation och behov av olika stödtjänster kommer att kräva en systemoperatör med mycket goda kunskaper om, och befogenheter att hantera detta.

Det bör därför utredas hur Svenska kraftnät kan reformeras för att förbättra ansvarsfördelningen, den politiska insynen och styrningen. Bland annat bör en uppdelning av Svenska kraftnät i en systemansvarig systemoperatör, ett stamnätsbolag och för vissa uppdrag en tydlig övergång till en myndighet vara föremål för denna utredning.

Utredaren ska bland annat:

- lämna författningsförslag om hur systemansvaret för elsystemet ska utformas i enlighet med ovanstående. Här bör med tanke på den förväntade stora omställningen speciellt undersökas om systemoperatörsansvaret ska ges en oberoende roll i ett bolag med enda uppgift att sköta detta.
- ta fram en organisationsplan för ett stamnätsbolag med uppgiften att driva och utveckla stamnätet för att möjliggöra samhällets elektrifiering.
- ta fram en plan för en myndighet där de idag i Svenska kraftnät förekommande renodlade myndighetsuppgifter såsom elberedskap och dammsäkerhet samlas.

Utredarens förslag ska komplettera dagens elmarknad och i första hand bidra till en organisation som tydliggör systemansvaret, möjliggör utbyggnad av infrastruktur samt säkerställer goda villkor för långsiktiga investeringar.

Bakgrund

Ett väl fungerande elsystem ligger till grund för att Sverige ska kunna nå ett antal viktiga mål inom olika områden. Nedan listas exempel på mål där elsystemet på ett eller annat sätt spelar en viktig roll.

- Energipolitiska mål: ”Politiken syftar till att förena försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet. Energipolitiken ska således skapa villkoren för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning med låg negativ påverkan på hälsa, miljö och klimat samt underlätta omställningen till ett ekologiskt hållbart samhälle.”

- Klimatpolitiska mål: "Senast år 2045 ska Sverige inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Målet innebär att utsläppen av växthusgaser från svenskt territorium ska vara minst 85 procent lägre år 2045 än utsläppen år 1990."
- Näringspolitiska mål: "Målet för näringspolitiken är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag."
- Säkerhetspolitiska mål: "Målen för säkerhetspolitiken är att värna befolkningens liv och hälsa, att värna samhällets funktioner och att värna vår förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter."

För att nå dessa mål krävs en omfattande vidareutveckling av de underliggande infrastrukturtjänsterna såsom stamnät och systemansvar. Detta sker bäst i fristående enheter med en ledning med god inblick i respektive organisations kärnverksamhet. Uppdelningen möjliggör också en tydligare styrning, samt renodlar för kraftsystemet viktiga roller.

En ny situation

Den 1 januari 1996 omreglerades den svenska elmarknaden i syfte att öka effektiviteten i produktions- och försäljningsledet genom att skapa valfrihet för elanvändarna. Vid tiden för omregleringen hade den svenska elanvändningen varit förhållandevis konstant under många år och den bedömdes vara konstant även efter omregleringen. Elproduktionen utgjordes av kärnkraft, vattenkraft och kraftvärme med hög planerbarhet samtidigt som elnätskapaciteten var god på alla nivåer.

Idag tyder mycket på att svensk elanvändning kommer öka kraftigt de närmaste åren. Andelen väderberoende produktion utgör en allt större del av den svenska elproduktionsmixen samtidigt som bristande elnätskapacitet blir allt tydligare på nationell-, regional-, och lokal nivå. Elpriset har de senaste åren varit alltmer volatilt och elprisdifferensen mellan de fyra elområdena har ökat markant. Efterfrågan på stödtjänster för att hantera obalanser (exempelvis frekvenstjänster) har likaså ökat kraftigt.

Staten ska sägas ha ett direkt ansvar för två områden gällande utvecklingen av den svenska elmarknaden. För det första måste ett i grunden förändrat kraftsystem övervakas och styras av en kompetent systemoperatör som proaktivt kan hantera de behov av frekvens- och icke frekvensrelaterade stödtjänster som kommer att behövas i framtiden. För det andra kräver en omfattande utbyggnad av elanvändning och elproduktion en kraftig utbyggnad av stamnäten. Därför kan det med fördel bildas ett stamnätsbolag med de enda uppgifterna att bygga och driva stamnätet.

Eftersom båda de ovanstående verksamheterna är kommersiella verksamheter är det lämpligt att organisationsformen passar in i en marknadsdriven utveckling. Huruvida detta skall vara statligt ägda aktiebolag bör utredningen också beröra.

Samråd och redovisning av uppdraget

Utredaren ska genom regelbundna referensgruppsmöten inhämta synpunkter från berörda aktörer, bland andra Svenska kraftnät, Energimarknadsinspektionen, Statens energimyndighet, Akademin, Energiföretagen Sverige, Svenskt Näringsliv och SKGS. Uppdraget ska även i övrigt ske i dialog med delar av näringslivet, den offentliga sektorn och andra berörda aktörer.

Åsa Pettersson

vd, Energiföretagen Sverige